

MĀKSLAS VĒSTURES PROGRAMMA IESTĀJPĀRBAUDĪJUMAM MĀKSLAS VĒSTURES UN TEORIJAS APAKŠNOZARĒ

I.RIETUMU MĀKSLAS VĒSTURE

1) Senā Ēģipte (5. g. tūkst. b. – 4. gs. p. Kr.)

Perioda vispārējs raksturojums. Senās Ēģiptes mākslas galvenie posmi, iezīmes un vēsturiskā nozīme. Ēģiptes ģeogrāfiskie un klimatiskie apstākļi. Ēģiptiešu reliģiskie priekšstati un to loma mākslas attīstībā. Ēģiptes arhitektūras vispārējie principi. Izcilākie kapeņu un tempļu kompleksi. To kompozicionālā uzbūve, masas un telpas attiecības, dekora izmantojums. Ēģiptes tēlniecības vispārējās stilistiskās iezīmes. Saistība ar reliģiskajiem ticējumiem. Cilnis un apaļskulptūra.

ATTĒLI:

- Piramīdas Gīzā.
- Tempļi Karnakā un Luksorā.
- Narmera palete (stēla).
- Portreti – priesteris Kaapers, Rahoteps un viņa sieva Nofrete, rakstvedis Kaī, Ehnatons, Nofretete.
- Ramzesa II kolosi no tempļa Abu-Simbelā.

2) Antīkā māksla

Egejas kultūra

Grieķu kultūras pirmsākumi, vēsturiskās liecības un mākslas nozīmīgākie sasniegumi, kultūrvēsturiskā nozīme

ATTĒLI:

- Knosas pils
- Kiklādu salu elku figūras

Grieķija (7.-4. gs. p. Kr.)

Grieķijas mākslas nozīme pasaules mākslas attīstībā. Orderu sistēmas izveidošanās. Doriskais, joniskais, korintiskais orderis. Ideālās harmonijas meklējumi grieķu tēlniecībā. Grieķu keramika un tās apgleznojumu nozīme izpratnē par glezniecības attīstību. Ģeometriskais, melnfigūru, sarkanfigūru stils.

ATTĒLI:

- Atēnu Akropoles ansamblis
- Mīrons (“Diskobols”)
- Poliklets (“Dorifors”)
- Feidijs
- Prāksitels (“Hermejs ar mazo Dionīsu”)
- Līsips (“Apoksiomens”)
- Skops (“Menāda”)

Roma (4. gs. p. Kr.-4. gs.)

Romas dibināšanas vēsture, Romiešu valsts, sabiedrība un vēsture. Mākslas loma un būtiskākās iezīmes. Perioda sociālais, politiskais un vēsturiskais raksturojums. Mākslas nozīme un nozīmīgākie periodi.

ATTĒLI:

- Antīkās Romas arhitektūra: tempļi (Panteons), amfiteātri (Kolizejs), bazilikas, termas laukumi (Trajāna forums). Triumfa arkas un kolonas (Tita arka, Trajāna kolona).
- Inženiertehniskās būves - Marcija akvedukts, akvedukts pie Nimas (Francijā) – t. s. Gāras tilts (Pont du Gard), Alkantaras tilts (Spānijā)
- Portreti - Augusts no Prima Portas, Karakallas portrets, Marka Aurēlija jātņieka statuļa

3) Viduslaiku māksla

Viduslaiku mākslas periodizācija. Svarīgākie notikumi. Mākslas raksturojums. Nozīmīgākie reģioni. Mākslas vispārējs raksturojums.

Romānika (11.-12. gs.)

Romānikas stila pamatiezīmes. Sakrālās arhitektūras attīstība. Romānikas dievnama konstrukcija, plāns, arhitektonisko masu kompozīcija. Tēlniecība, reljefi portālos. Monumentālā un lietišķā māksla. Miniatūras svētajos rakstos.

ATTĒLI:

- Dievmātes katedrāle Puaņjē (Francijā)
- Špeiras katedrāle (Vācijā)
- Muasakas Sv. Pētera baznīca (Francijā)
- Otenas katedrāles timpanons (Francijā)

Gotika (13.-15. gs.)

Gotikas stila pamatiezīmes arhitektūrā. Gotika Francijā. Abats Sižē (Suger) kā Gotikas stila aizsācējs un Sendenī klostera baznīcas apsīda kā pirmās gotikas arhitektūras risinājuma piemērs. Gotiskās katedrāles konstrukcija, plānojums, telpiskais risinājums, dekoratīvie elementi. Gotiskā mākslu sintēze. Gotika Vācijā, Anglijā. Tēlniecības attīstība. Cilvēka tēla attēlojuma veids.

ATTĒLI:

- Parīzes Dievmātes katedrāle, Amjenas katedrāle (Francijā).
- Gotika Eiropā.
- Reimsas katedrāles skulptūras,
- Naumburgas katedrāles (Vācijā) ciļņi un apaļskulptūras
- Šartras katedrāles vitrāžas.

4) Renesanses māksla

Perioda raksturojums. Renesanses termina raksturojums. Antīkā māksla kā renesanses mākslas pamats.

15. gs. – agrā renesanse Itālijā

ATTĒLI:

- Arhitektūra Filipo Bruneleski (Brunelleschi, 1377.-1446.) un viņa projektētais Florences katedrāles kupols;

- Leona Batistas Alberti (Alberti, 1404.-1402.) celtnes – Palazzo Rucellai Florencē, Sant'Andrea baznīca Mantujā;
- Tēlniecība Donatello (Donatello, 1368.-1466.) kā izcilākais 15. gs. tēlnieks Itālijā (Svētais Juris, Gatamelatas jātnieka statuļa, Dāvids);
- Glezniecība Mazačo (Masaccio, 1401.-1428.) “Trīsvienība” Florences Sta. Maria Novella klostera baznīcā;
- Sandro Botičelli (Botticelli, 1444/5.-1510.) “Venēras dzimšana”;
- Pjero Della Frančeska (della Francesca, ap 1415/20-1492) freska “Augšāmcelšanās” (Sansepolcro);
- Andrea Mantenjas (Mantegna, 1431.-1506.) glezna “Miruskais Kristus”.

15. gs. b. - 16. gs. I. trešdaļa – augstā renesanse

ATTĒLI:

- Leonardo da Vinči (1452.-1519.) “Mona Liza” (Džokonda), freska “Svētais vakarēdiens” Milānas Santa Maria delle Grazie klostera ēdamtelpā;
- Rafaela Santi (1483.-1520.); freskas Vatikāna pilī t. s. stancu (stanza) gleznojumi – “Atēnu skola” un “Elidora izdzīšana”, stājglezniecības darbi “Siksta Madonna”, “Pāvests Leo X ar kardināliem”;
- Mikelandželo Buonaroti (1475.-1564.); Dāvids, Siksta kapellas griestu gleznojumi, Jūlija II kapa pieminekļi (Mozus S. Pietro in Vincoli baznīcā Romā);
- Ticians (Tiziano, 1490.-1476.) un renesanses glezniecība Venēcijā. Tician “Urbīno Venēra”, “Asunta” un “Pezāro ģimenes madonna” Santa Maria Gloriosa dei Frari baznīcā, portreti – Ipolito Riminaldi, Pāvests Pāvils III ar mazdēliem;
- Nīderlande – Jans van Eiks (1390.-1441.), Arnolfini ģimenes portrets;
- Pīters Breigels Vecākais (1525/30.-1569.), “Aklie”. Vācija – Albrehts Dīrers (1471.-1528.) “Četri Apokalipses jātnieki”, “Ādams un Ieva”, “Četri apustuļi”.

5) 17. gadsimta māksla

Baroks.

Baroka stila vispārējās pazīmes. Baroks Itālijas arhitektūrā.

ATTĒLI:

- Džovanni Lorenco Bernīni (1598.-1680.) Sv. Pētera katedrāles ansamblis Romā;
- Frančesko Borromīni (1599.-1667.) Sv. Kārļa (San Carlo alle Quattro Fontane) baznīca Romā;
- Vēlā baroka arhitektūra Vācijā Baltazars Neimans (Neumann, 1687.-1753.) un Virčburgas Rezidence;
- Baroks glezniecībā: Itālija. Mikelandželo Merisi da Karavadžo (1573.-1610.) – “Mateja aicināšana”, “Marijas nāve”;
- Flandrija: Pīters Pauls Rubens (1577.-1640.) – “Krusta pacelšana”, “Leikipa meitu nolaušanās”, “Helene Furmente ar bērniem”

Spānija

ATTĒLI:

- Spānija: Djego de Silva Velaskess (Velázquez, 1599.-1660.) – Pāvesta Inokenta X portrets, “Meninas”, “Venēra ar spoguļi”, “Bredas nodošana”

Reālisms

Holande

ATTĒLI:

-Rembrants Harmens van Reins (1606.-1669.) – “Doktora Tulpa anatomija”, “Pašportrets ar Saskiju”, “Nakts sardze”, „Pazudušais dēls”.

Klasicisma veidošanās 17. gs. Francijas arhitektūrā

ATTĒLI:

- K. Perro (Perrault, 1613.-1688.) celtā Luvras austrumu fasāde. Versaļas ansamblis – L. Levo (Le Vau, 1612.-1670.), Ž. Arduēns-Mansārs (Hardouin-Mansart, 1646.-1708.), A. Lenotrs (Le Notre, 1613.-1700.);
- Klasicisms 17. gs. glezniecībā. Nikolā Pusēns (1594.-1665.) – “Trankreds un Ermīnija”, “Arkādijas gani”.

6) 18. gadsimta māksla

Rokoko franču tēlotājā mākslā un arhitektūrā

ATTĒLI:

- Žans Antuāns Vato (Watteau, 1684.-1771.) – “Ceļojums uz Kitēras salu”;
- Fransuā Bušē (Boucher, 1703.-1770.) – „Marķīzes Pompadūras portrets”, „Venēras tualete”;
- Onorē Fragonārs (Fragonard, 1732.-1806.) – „Šūpoles”, „Meitene lasa”;
-Parīzes hoteli, rokoko interjeri.

Klasicisms glezniecībā 18. gs. beigās un 19. gs. sākumā

ATTĒLI:

-Žaks Luī Davids (1748.-1825.) – “Horāciju zvērests”, “Marata nāve”, “Rekamjē kundzes portrets”.

Klasicisms arhitektūrā 18. gs. beigās un 19. gs. 1. pusē.

ATTĒLI:

- Ž.A. Gabriela (1698.-1782.) mazais Trianons, Konkordijas laukums Parīzē;
- F. Vinjona (Vignon, 1763.-1828.) Sv. Madlēnas baznīca.

7) 19. gadsimta māksla

Romantisms franču glezniecībā

ATTĒLI:

-Teodors Žeriko (Géricault, 1791.-1824.) – “Medūzas plosts”;
- Ežēns Delakruā (Delacroix, 1798.-1863.) – “Hiosas slaktiņš”, “Brīvība uz barikādēm”.

Romantisms Vācijā

ATTĒLI:

- Kaspars Dāvids Fridrihs (Friedrich, 1774.-1840.) – „Kalnu dūmakas vērotājs”, „Eihvaldes abatija”;
- Filips Oto Runge (1777.-1810.) – „Vecāku portrets”, „Rīts”;

Romantisms Anglijā

ATTĒLI:

- Viljams Tērners (Turner, 1775.-1851.) – „Kuģa „Temeraire” pēdējais reiss”, „Lietus, tvaiks un ātrums”;
- Džons Konstebls (Constable, 1776.-1873.) – „Stounhendža”, „Siena rati”.

Romantisma laikmeta māksla Spānijā.

ATTĒLI:

- Fransisko Goijs (1746.-1828.) – “Saulsargs”, “Flagelantu procesija”, “Kārļa IV ģimenes portrets”, “Kailā Maha”.

Historisms arhitektūrā

Historisma sasaite ar romantismu.

Reālisms franču glezniecībā

ATTĒLI:

- Gistavs Kurbē (Courbet, 1819.-1877.) – “Akmeņu skaldītāji”, “Apbedīšana Ornānā”;
- Žans Fransuā Milē (Millet, 1817.-1875.) – “Sējējs”, “Vārpu lasītājas”;
- Onorē Domjē (Daumier, 1808.-1879.) – “Trešās klases vagoni”.

8) 19. gadsimta beigu un 20. gadsimta sākuma māksla

Impresionisms.

Impresionisma vispārējie principi, dzīves skatījums, gleznieciskā izteiksme. Kompozīcija, tās fragmentārisms.

Franču impresionistu glezniecība.

ATTĒLI:

- Eduārs Manē (Manet, 1840.-1926.) – “Folī-Beržē bārā”, „Brokastis zaļumos”, „Olimpija”.
- Franču impresionisti – ainavisti: Klods Monē (Monet, 1840.-1926.) – „Impresija. Saullēkts”, „Ruānas katedrāles Rietumu portāls”, „Ūdensrozes”. Kamils Pizaro (Pissarro, 1830.-1903.) – „Monmartras bulvāris”, „Sniegota iela Luvesjēnā”, Alfreds Sislejs (Sisley, 1839.-1899.) – „Plūdi Marlī ostā”
- Franču impresionisti – figurālisti: Ogists Renuārs (Renoir, 1841.-1919.) – „Dejas kafejnīcā Le Moulin de la Galette”, „Lietussargi”, Edgars Degā (Degas, 1834.-1917.) – „Jāšanas sacīkstes”, „Zvaigzne, jeb baletdejotāja uz skatuves”, „Jaunā dejotāja”.
- Impresionisma tēlniecība. Ogista Rodēna (Rodin, 1840.-1917.) daiļrade – “Domātājs”, “Kalē pilsoņi”, pieminēklis Balzakam.

Postimpresionisms un tā ievērojamākie pārstāvji franču glezniecībā

ATTĒLI:

- Pols Sezāns (Cezanne, 1839.-1906.) – ainavas, klusās dabas, portreti.
- Vinsents van Gogs (van Gogh, 1853.-1890.) – portreti, klusās dabas, ainavas.
- Pols Gogēns (Gauguin, 1848.-1903.) un viņa Taiti salā gleznotie darbi.

Jugendstils

Jugendstila izpausmes arhitektūrā, lietišķajās mākslās. Racionālisms un vēlme rotāt. Mākslu sintēzes meklējumi. Jugendstila atšķirīgie nosaukumi dažādās zemēs un formveides principu dažādība.

9) 20. gadsimta māksla. Nozīmīgākie virzieni un mākslinieki.

Fovisms

Fovisms kā “klasiskā modernisma” agrākais virziens. Krāsu kontrasti, motīvu vienkāršība, tiekšanās pēc izteiksmes tiešuma un iedarbīguma.

ATTĒLI:

- Andrī Matiss (Matisse, 1869.-1954.) - “Deja”, “Mūzika”.

Ekspresionisms

Formu ģeometrizēta vienkāršība, krāstoņu apzināta nesaskaņotība.

ATTĒLI:

- “Tilta” (Die Brücke) grupa
- E. Kirhners (Kirchner, 1880.-1938.),
- E. Nolde (1867.-1956.). “Zilais jātnieks” (Der Blaue Reiter)
- V. Kandinskis (Кандинский, 1866.-1944.).

Kubisms

Kubisms kā pretmets vēlajam impresionismam un jūgendstilam. Formu ģeometrizācija.

ATTĒLI:

- Ž. Braks (Braque, 1882.-1963.)
- P. Pikaso (Picasso, 1881.-1973.) kubisma periods

Abstrakcionisms

Abstraktu elementu - krāsu laukumu, līniju, apjomu nozīme mākslas darbā.

ATTĒLI:

- Vasilijš Kandinskis (Wassily Kandinsky, 1866 – 1944)
- Abstraktais ekspresionisms - Džeksons Poloks (Paul Jackson Pollock, 1912 – 1956)
- Ģeometriskais abstrakcionisms – Pīts Mondriāns (Pieter Mondriaan, 1872 – 1944)

Futūrisms

Futūrisma idejas nākotnes mākslai, utopijas un tehnikas tēmas nozīme.

ATTĒLI:

- Karlo Karra (Carlo Carra, 1881-1966)

Naivā mākslas (Naivisms, Primitīvisms)

Mākslinieciskā procesa nozīme, attīstība un ietekme. Virziena atšķirības. Dabiskuma un tiešuma meklējumi mākslā.

ATTĒLI:

- Marks Šagāls (Marc Chagall, 1887-1985)
- Anrī Ruso (Henri Rousseau, 1844 – 1910)

Dadaisms

Dadaisma virziena meklējumi, izteiksmes formas.

ATTĒLI:

- Georgs Gross (George Grosz, 1893 – 1959)
- Marsels Dišāns (Marcel Duchamp, 1887 – 1968)
- Makss Ernsts (Max Ernst, 1891 – 1976)

Sirreālisms

Sirreālisms kā zemapziņas un "pārreālās" pasaules mākslas. Abstraktais sirreālisms. Figurālais sirreālisms.

ATTĒLI:

- Maks Ernsts (Max Ernst, 1891 – 1976)
- Žuans Miro (Joan Miro, 1893 – 1983)
- Salvadors Dalī (Salvador Dalí, 1904 – 1989)

Konstruktīvisms

Virziens arhitektūras filozofijā un tēlotājā mākslā, tā rašanās idejas un koncepti.

ATTĒLI:

- Gustavs Klucis (1895 – 1938)

Jaunā lietišķība

Atgriešanās pie reālisma.

ATTĒLI:

- Karlo Karra (Carlo Carra, 1881-1966)

Zemes māksla (Lendārts)

Virziena pamatideja. Māksla kā protesta forma.

ATTĒLI:

- Roberts Smitsons (Robert Smithson, 1938-1973)

Opārts

Optiskas ilūzijas un iespaida nozīme. Mākslas darba neatkārtojamības jautājumi.

ATTĒLI:

- Bridžeta Railija (Bridget Riley, 1931)

Popārts

Popārts kā reakcija pret abstrakcionismu. Parastā, ikdienišķā un vulgārizācijas aktualizēšana.

ATTĒLI:

- Ričards Hamiltons (Richard Hamilton, 1922-2011)
- Roberts Raušenbergs (Robert Rauschenberg, 1925 - 2008)

- Rojs Lihtenšteins(Roy Lichtenstein, 1923 – 1997)
- Endijs Vorhols (Andy Worhol, 1928-1987)

Procesuālā māksla

Māksla kā rīcība, publiski izspēlējama darbība, scenārija nozīme. Skatītāja iesaiste.

ATTĒLI:

- Allans Kaprows (Allan Kaprow, 1927 – 2006)
- Džons Keidžs (John Cage, 1912 – 1992)

Kinētiskā māksla

Kinētiskā māksla kā kustības izpētes un kustības māksla.

Supperreālisms (Hiperreālisms, Fotoreālisms)

Sevišķi augstas precizitātes reālisma glezniecība un tēlniecība.

Minimālisms

Formu skaidrības, ģeometrisku figūru un vienkāršības mākslas valoda.

ATTĒLI:

- Dens Flavins (Dan Flavin, 1933 – 1996)
- Donalds Džads (Donald Judd, 1928 – 1994)
- Ričards Serra (Richard Serra, 1938)

Konceptuālā māksla.

Ideju nozīme konceptuālajā mākslā. Jebkurš priekšmets, process, notikums kā mākslas darba objekts.

ATTĒLI:

- Džozefs Košuts (Joseph Kosuth, 1945)
- Sols Levits (Sol LeWitt, 1928)

Literatūra

- Kačalova T., Pētersons R. Mākslas vēstures pamati / 3., pārstrādātais, papildinātais izdevums. – Rīga, Zvaigzne ABC, 2005.
- Gombrihs E. H. Mākslas vēsture. – Rīga: Zvaigzne ABC, 1997.
- Lanerī-Dažāna N. Glezniecības enciklopēdija. – Rīga: Jumava, 2004.
- Frida R. Karasā P., Markadē I. Mākslas enciklopēdija: Glezniecības virzieni. – Rīga, Jumava, 2002.
- Sērijā “Mazā mākslas enciklopēdija”: Grosmane E. Gotika. – R., 1995.
- Kačalova T. Renesanse. – R., 1995.
- Kļaviņš E. Jūgendstils. – R., 1994.
- Kļaviņš E. Simbolisms. – R., 1994.
- Kļaviņš E. Postimpresionisms. – R., 1994.
- Kļaviņš E. Impresionisms. – R., 1994.

- Kļaviņš E. Kubisms. – R., 1994.
- Kļaviņš E. Fovisms. – R., 1994.
- Rubenis A. No renesanses pavasara uz humānisma rudeni. – R., 2008.
- Laurie Schneider Adams. A History Of Western Art. Fifth edition. – John Jay College and the Graduate Center. City University of New York., 2011.
- Hartt F. A History of painting, sculpture, architecture. – N. Y.: Harry N. Ambrams, Inc., 1989. Janson H.W. History of Art. Third edition. – N. Y.: Harry N. Ambrams, Inc., 1986.

II. IEVADS LATVIJAS PROFESIONĀLĀS MĀKSLAS VĒSTURĒ

II. 1. Ieskats mākslas teorijā

- 1) Kas ir mākslas vēsture un ko dara mākslas vēsturnieki? (Mākslas darba rašanās konteksts)
- 2) Mākslas veidi un mākslas stili;
- 3) Mākslas darba analīze.

II. 2. Latviešu profesionālās mākslas izveidošanās un attīstība (19. gs. vidus – 1918.g.)

GLEZniecība

- 1) Latviešu profesionālās glezniecības pirmsākumi: Jānis Staņislavs Roze (1823-1897), Kārlis Hūns (1831-1877); Jūlijs Feders (1838-1909)

ATTĒLI:

- Johans Lēberehts Eginks (1784-1867). Odisejs un Nausikaja. 1824. A., e. 123,4 x 174cm. LNMM;
- Nezināms autors. Lūk šē, kā šeitān dzīvo! A., e. 37,5 x 54cm. LNMM
- Jānis Staņislavs Roze. Helēnas Cimzes portrets. 1851. A., e. 65 x 53 cm. LNMM;
- Jānis Staņislavs Roze. Jāņa Frīdriha Baumaņa portrets. Pēc 1878. A., e. 75,8 x 61 cm. RVKM;
- Kārlis Hūns. Bērtuļa nakts priekšvakarā. 1868–1873. Papīrs, akvarelis, 58 x 46 cm. LNMM;
- Kārlis Hūns. Veča galva. Ap 1872. A., e. 55 x 49,5cm. LNMM;
- Kārlis Hūns. Jaunā čigāniete. 1870. A., e. 125 x 90 cm. LNMM;
- Jūlijs Feders. Pēc vētras (Norvēģijas skats). 1874. A., e. 108 x 153 cm. LNMM;
- Jūlijs Feders. Kapsēta. 1880–1889. A., e. 56 x 45 cm. LNMM;
- Jūlijs Feders. Gaujas leja. 1891. A., e. 101 x 173 cm. LNMM.

- 2) Mākslinieku apvienība “Rūķis” un Ādams Alksni (1864-1897) kā apvienības idejiskais vadītājs;

ATTĒLI:

- Artūrs Baumanis (1866–1904). Likteņa zirgs. 1887. A., e. 102,3 x 143,3 cm. LNMM;
- Ādams Alksnis. Balts zirgs. 1890. A., e. 101,5 x 62,5cm. LNMM;
- Ādams Alksnis. Arājs. No albuma “Ainas no latviešu tautas dzīves”. 1896. Papīrs, akvarelis, guaša. 21,5 x 33cm. LNMM.

3) Jaņa Rozentāla (1866-1916) radošās darbības un galveno glezniecība žanru raksturojums.

ATTĒLI:

- Janis Rozentāls. Pēc dievkalpojuma (No baznīcas). 1894. A., e. 175 x 103 cm. LNMM;
- Janis Rozentāls. Zem pīlādža. 1905. A., e. 78 x 55cm. LNMM;
- Janis Rozentāls. Ganu meitas dziesma. 1898. A., e. 59 x 72cm. LNMM.

4) Vilhelma Purvīša (1872-1945) loma un ieguldījums ainavas žanra attīstībā.

ATTĒLI:

- Vilhelms Purvītis. Pēdējie stari. 1897. Agrāk Novgorodas muzejā, atrašanās vieta nav zināma;
- Vilhelms Purvītis. Pavasara ūdeņi (Maestoso). Ap 1910. A., e. 102,5 x 144 cm. LNMM;
- Vilhelms Purvītis. Viesturdārzā (Ķeizardārzā). Ap 1914. A., e. 68 x 84cm. LNMM.

5) Johana Valtera (1869-1932) daiļrades raksturojums;

ATTĒLI:

- Johans Valters. Tirgus Jelgavā. 1897. A., e. 154 x 230 cm. LNMM;
- Johans Valters. Peldētāji zēni. Ap 1900. K., e. 36 x 45 cm. LNMM;
- Johans Valters. Kazdanga. 1904. A., e. 103 x 125cm. LNMM.

6) Rūdolfa Pērles (1875-1917) glezniecība.

ATTĒLI:

- Rūdolfs Pērle. Rozes. 1911. Papīrs, akvarelis. 69 x 89 cm. LNMM;
- Rūdolfs Pērle. Laiva. 1915-1917. Tuša, papīrs. 13,2x11,8cm. LNMM;
- Rūdolfs Pērle. Dzīves ceļš. 1915. Papīrs, akvarelis. 62,5 x 76 cm. LNMM.

7) Jaunu izteiksmes formu meklējumi latviešu glezniecībā 20. gs. sākumā: Voldemārs Zeltiņš (1897-1909), Pēteris Krastiņš (1882-1943) un Voldemārs Matvejs (1877-1914).

ATTĒLI:

- Voldemārs Zeltiņš. Bērzi. 1906. K., e. 34 x 25,8 cm. LNMM;
- Voldemārs Zeltiņš. Ainava. 1906-1909. A., e. 53 x 73 cm. LNMM;
- Pēteris Krastiņš. Vientuļš koks. 1905—1907. Papīrs, pastelis. 20,5 x 29,2 cm. LNMM;
- Pēteris Krastiņš. Luksemburgas dārzā. Ap 1908–1910. A., e. 30 x 38,5 cm. LNMM;

- Voldemārs Matvejs. Madonna. 1910. A., e. 65 x 47,8 cm. LNMM;
- Voldemārs Matvejs. Senatne. 1908–1909. A., e. 80,5 x 149 cm. LNMM.

8) Jāzeps Grosvalda (1891-1920) un Jēkaba Kazaka (1895-1920) nozīme latviešu glezniecības attīstībā (stilistiskie meklējumi, Pirmā pasaules kara un bēgļu tematika).

ATTĒLI:

- Jāzeps Grosvalds. Ziemassvētku kaujas. 1916. Kartons, tuša. 54,5 x 67 cm. LNMM;
- Jāzeps Grosvalds. Bagdādes tirgū. 1919. A., e. 72 x 100cm. LNMM;
- Jēkabs Kazaks. Trīs sievietes (Trīs vecenes). Fragments. 1916. Audekls, eļļa. 90 x 100 cm. LNMM;
- Jēkabs Kazaks. Bēgļi. 1917. Audekls, eļļa. 210, 5 x 107 cm. LNMM.

GRAFIKA

1) Latviešu profesionālās grafikas pirmsākumi. Riharda Zariņa (1869-1939) ieguldījums latviešu grafikas attīstībā;

ATTĒLI:

- Rihards Zariņš. 1869–1939. Kurbads un deviņgalvainais velns. Lapa no cikla „Ko Latvijas meži šalc”. 1908–1911. Papīrs, oforts, 62,2 x 45,8 cm. LNMM;
- Rihards Zariņš. Plakāts pirmajai latviešu mākslinieku izstādei. 1910. LVA.

2) Teodora Ūdera (1868-1913) grafika.

ATTĒLI:

- Teodors Ūders. 1868–1915. Rīts. 1910. Papīrs, ogle. 39 x 58cm. LNMM;
- Teodors Ūders. Mākslinieka nāve. 1914. Kartons, ogle, akvarelis. 47 x 78cm. LNMM

TĒLNIECĪBA

1) Latviešu profesionālās tēlniecības pamatlicēji. Gustavs Šķilters (1874-1954);

ATTĒLI:

- Gustavs Šķilters. Maziņš biju, neredzēju. 1903. (Bronza 1955). 42 x 53 x 70 cm. LNMM

2) Teodors Zaļkalns (1876-1972) un Burkards Dzenis (1879-1966).

ATTĒLI:

- Teodors Zaļkalns. Sēdoša māmiņa. 1916. Granīts. 65 x 50 x 31cm. LNMM;
- Burkards Dzenis. Sievas portrets. 1922. Marmors. 33 x 42 x 26cm. LNMM

III. 3. Latviešu profesionālās mākslas attīstība (1918-1940)

GLEZNICĪBA

1) “Rīgas mākslinieku grupas” glezniecība 20. gs. 20.-30. gados.

ATTĒLI:

- Oto Skulme. Kompozīcija. 1920. A., e. 81 x 75. LNMM;
- Jānis Liepiņš. Dzērāji. 1920. Audekls, eļļa. 75 x 63,5. LNMM;
- Aleksandra Beļcova. Tenisiste. 1927. A., e. 40,5 x 40,5 cm. LNMM
- Uga Skulme. Čigāni. 1923. Audekls, eļļa. 84,5 x 68. Privātkolekcija;
- Uga Skulme. Pašportrets. 1926. A., e. 81 x 88,5 cm. LNMM;
- Niklāvs Strunke. Pie galda (Smēķētājs). 1923. A., e. 86 x 71cm. LNMM;
- Niklāvs Strunke. Cilvēks, kas ieiet istabā. 1927. A., e. 92x86. LNMM;

2) Klusās dabas žanrs 20.-30. gados (Leo Svemps (1897-1975)).

ATTĒLI:

- Leo Svemps. Klusā daba ar avīzi un hortenziju. 1929. A., e.93,5 x 76cm. LNMM;
- Leo Svemps. Klusā daba ar vēzi. 1935. A., e. 76,5 x 87cm. LNMM

3) Ainavas žanrs 20.-30. gados: Vilhelms Purvītis un viņa skola, Konrāds Ubāns (1893-1981);

ATTĒLI:

- Vilhelms Purvītis. Pavasarī (Ziedonis). 1933 / 1934. A.,e. 73 x 104cm. LNMM
- Konrāds Ubāns. Irbenes iela. 1932. A., e. 65,5 x 81cm. LNMM;

4) Ievērojamākie portretisti 20. gs. 20.-30. gados: Valdemārs Tone (1892-1958), Jānis Roberts Tillbergs (1880-1972);

ATTĒLI:

- Valdemārs Tone. Divas sievietes. 1920. A, e. 147 x 106. LNMM;
- Valdemārs Tone. Pie loga. 1932. A., e. 101 x 73 cm. LNMM
- Jānis Roberts Tillbergs. Tēlnieka B. Dzeņa un kundzes dubultportrets. 1914–1915. A., e. 81 x 107,8. LNMM;
- Jānis Roberts Tillbergs. Zēns ar pērtiķi. 1912. A., e. 66,5 x 53cm. LNMM

5) Figurālās glezniecības attīstība. Zemniecības tematika (Ģederts Eliass (1887-1975)); Zvejniecības tematika (Jānis Liepiņš (1894-1964))

ATTĒLI:

- Ansis Cīrulis (1883–1942). Jaunsaimnieks. 1928. A., e. 77 x 82 cm. LNMM;
- Kārlis Miesnieks (1887–1977). Dienišķā maize. 1929. A., e. 176 x 146 cm. LNMM;
- Augusts Annuss (1893–1984). Lejaskurzemē. 1924. A., e. LNMM;

- Ģederts Eliass. Pie akas. 1935. A., e. 79 x 93 cm. LNMM;
- Jānis Liepiņš. Vendzene. 1935. A., e. 87,5 x 79,5 cm. LNMM.

6) Modernās lielpilsētas tematika (Jānis Tīdemānis (1897-1964)).

ATTĒLI:

- Jānis Tīdemānis. Ostā. 20. gs. 30. gadi. A., e. 101 x 130 cm. LNMM.

GRAFIKA

1) Rihards Zariņš un Latvijas Mākslas akadēmijas Grafikas meistardarbnīcas audzēkņi;

2) Modernāku izteiksmes formu meklējumi: 1) Kārlis Padeģs (1911-1940), 2) Sigismunds Vidberģs (1890-1970), 3) Niklāvs Strunke (1894-1966);

ATTĒLI:

- Kārlis Padeģs. Grafikas sērija "Sarkanie smieklī". 1930-1931. Tuša, papīrs, akvarelis. LNMM;
- Sigismunds Vidberģs. Švarca kafejnīca. 1928. Papīrs, tuša. 21,2 x 16,2 cm. LNMM;
- Niklāvs Strunke. Ilustrācija pasakai. 20.gs.20. gadu otrā puse. Papīrs, guaša. 31 x 24,9cm. LNMM.

3) Latviešu ksilogrāfijas uzplaukums: 1) Jānis Plēpis (1909-1947), 2) Aleksandrs Junkers (1899-1976), 3) Oļģerts Ābelīte (1909-1972), 4) Pēteris Upītis (1899-1989)).

ATTĒLI:

- Jānis Plēpis. Kalpa zēns. Ilustrācija J. Akurātera stāstam "Kalpa zēna vasara". 1936;
- Aleksandrs Junkers. Naktssargs. 1932. Kokgrebums. 11,5 x 14,3 cm;
- Aleksandrs Junkers. Slokas ainava. 1943. Kokgrebums. 16,2 x 24,5 cm.

4) Fotokolāža un Gustavs Klucis (1895–1938)

ATTĒLI:

- Gustavs Klucis. Dinamiskā pilsēta. 1919. Papīrs, fotomontāža, aplikācija, guaša, zīmulis, alumīnija folija. 37,6 x 25,8cm. LNMM;
- Gustavs Klucis. 1895–1938. Pastkartes mets Maskavas Spartakiādei. 1928. Papīrs, aplikācija, foto kolāža, guaša. 44,2 x 28,6 cm. LNMM

TĒLNIECĪBA

1) 20. gs. 20.-30. gadu latviešu tēlniecības vispārģgs raksturojums. Modernisms tēlniecībā: 1) Marta Liepiņa - Skulme (1890–1962), 2) Emģls Melderis (1889–1979)

ATTĒLI:

- Marta Liepiņa - Skulme. Vidzemniece. 1928-1933. Granģts. 75x43x53cm. LNMM;

- Emīls Melderis. Pāvila Rozīša portrets. 1921. Granīts. 68 x 51 x 40. LNMM.

2) Kārļa Zāles (1880-1942) un Kārļa Zemdegas (1894-1963) monumentālā tēlniecība.

ATTĒLI:

- Brāļu kapu ansamblis (1924-1936);
- Brīvības piemineklis (1931-1935);
- Kārlis Zemdega. Jēkaba cīņa ar eņģeli. 1927. Ģipsis. LMA;
- Kārlis Zemdega. Kapa piemineklis Rainim. 1934. Granīts. Raiņa kapos Rīgā.

IV. 4. Latviešu profesionālās mākslas attīstības virzieni 20. gs. otrajā pusē un mūsdienās

- 1) Latviešu profesionālās mākslas attīstība (1940.-1990.);
- 2) Latviešu profesionālās mākslas attīstība 21. gs.
- 3) Latvijas Nacionālā mākslas muzeja aktuālo izstāžu apskats, analīze;
- 4) Latvijas Mākslas akadēmijā notiekošās mākslas izstādes.

Latvijas Nacionālais mākslas muzejs: patstāvīgā ekspozīcija, aktuālās izstādes

Literatūra:

- **Latvijas mākslas vēsture V.** / Sastādītājs un zinātniskais redaktors Eduards Kļaviņš. Autori: Eduards Kļaviņš, Stella Pelše, Anita Vanaga, Valdis Villerušs, Katrīna Teivāne – Korpa, Ilze Martinsons, Rūta Rinka, Marta Šuste. – Rīga: Latvijas Mākslas akadēmijas un Mākslas vēstures pētījumu atbalsta fonds, 2016.
- **Latvijas mākslas vēsture IV** / Sastādītājs un zinātniskais redaktors Eduards Kļaviņš. Autori: Eduards Kļaviņš, Kristiāna Ābele, Silvija Grosa, Valdis Villerušs. – Rīga: Latvijas Mākslas akadēmija un Mākslas vēstures pētījumu atbalsta fonds, 2014.
- Bremša L., Brasliņa A., Bruģis D., Pelše S., Pujāte I. **Latvijas mākslas vēsture.** – Rīga: Pētergailis, 2004.

Papildus literatūra:

- Ābele K. Johans Valters. - Rīga: Neputns, 2014.
- Brancis M. Jānis Roberts Tillbergs. – Rīga: Neputns, 2015
- Janis Rozentāls / Sastādītājas: Aija Brasliņa, Laima Slava. Autori: Aija Brasliņa, Inta Pujāte, Valdis Villerušs, Arturs Bērziņš, Ieva Celmiņa, Dace Čoldere, Pauli Ervi, Mērija Grīnberga, Aino Kallasa, Alberts Kronenbergs, Janis Rozentāls, Otis Skulme, Uga Skulme, Maila Talvio, Indriķis Zeberīns. – Rīga: Neputns, 2017.
- Jūlijs Feders / Autori: Eduards Kļaviņš, Kristīne Ogle, Inta Pujāte, Edvarda Šmite, Inese Sakne. – Rīga: Neputns, 2013
- Kalnačs J. Kārlis Padegs. – Rīga: Neputns, 2014.
- Kļaviņš Eduards. Vilhelms Purvītis. – Rīga: Neputns, 2014
- Šmite E. Kārlis Hūns. Vienkāršās tiešamības skaistums. – Rīga: Neputns, 2016.
- www.makslasvesture.lv
- www.kulturaskanons.lv

- www.lma.lv